

Tutuklu / Hükümlü Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Aile Özelliklerinin İncelenmesi ve Aralarındaki Korelasyonun Belirlenmesi(***)

• Derya SEYHAN*

• Dr. Handan ZİNCİR**

Öz

Araştırma, tutuklu/hükümlü gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile aile özelliklerinin incelenmesi ve aralarındaki korelasyonun belirlenmesi amacıyla, Kayseri ili, İncesu Çocuk Tutuklu Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırma, 14 Ocak – 14 Şubat 2008 tarihleri arasında 44 genç üzerinden yürütülmüştür. Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu(KBF), Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri(CBSE) ve Aile Değerlendirme Ölçeği(ADÖ) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, bilgisayar ortamında SPSS paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Gençlerin çoğunluğu; 17-18 yaşlarında, ortaokul mezunu, çekirdek aile yapısında, kalabalık ailede, orta düzeyde gelire sahip, ailesi ile birlikte, gecekondu tipi evlerde, il ve ilçede yaşayan bireylerdir. Anne ve babalarının çoğunluğu; yaşıyor, öz, ilkököl ve alt düzey eğitimlidir. Gençlerin %93.2'si aile içinde şiddete maruz kalmıştır. Aile içinde herhangi bir kabahat işlediklerinde gençlerin yarısında, aile döverek cezalandırmaktadır. %68.2'si daha önce evden kaçma davranışında bulunmuş, kuruma gelmeden önce gençlerin %79.5'i, ailelerinin %93.2'si bağımlılık yapan bir madde kullanmıştır. Gençlerin %46.8'inin ailesinde, %59.1'inin sosyal çevresinde suç işleyen bireyler vardır. Benlik saygıları orta düzeyde, problem çözme ve davranış kontrolü dışında tüm işlevlerde ailelerini sağlıklı algılamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, benlik saygısı, aile işlevleri, suç işleme.

Abstract

An Evaluation on Self Esteem Levels And Family Characteristics of the Detained/ Sentenced Young Prisoners and Determining The Correlation Between Them

The research was conducted descriptively in order to investigate self esteem levels, family characteristics and social-circle features of the detained / sentenced juvenile prisoners and determining the correlation between them at İncesu Juvenile Detention Home in Kayseri Province. The research covered 44 young prisoners from 14th. January 2008 to 14th. February 2008. Personal Inquiry Form devised by the researcher, Coopersmith Self-Esteem Inventory (CSEI) and Family Assessment Device (FAD) was used in order to collect the data. The data obtained from the research were evaluated with SPSS packet program on computerized setting. Most of the young persons are between 17 and 18 years old , secondary school graduate and living with their crowded and nuclear families in shanty houses with medium level incomes in counties or provinces. Their mothers and fathers are the persons whom are alive , real mostly primary school graduated . 93,2 % percent of the young persons are exposed to violence in the family. In case of a mistaken made in the family environment half of them are beaten and punished. 68,2 % of them have attempted to break out of their houses , prior to coming to the institution 79,5 % of them used addictive drugs in amount of 93,2%. 46,8 % of the young persons' families have persons whom are committing crime in their social circle in amount of 59,1%. They perceive their families in all functions without the control of behaviour including problem solving whose self esteem are in medium level.

Key Words: Youth, self-esteem, family functions, committing crime.

(*) Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Beyin Cerrahi Hemşiresi.

(**) Erciyes Üniversitesi Atatürk S.Y.O. Öğr.Görevlisi.

(***) Bu çalışma, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü 'nde Öğr. Gör. Dr. Handan Zincir danışmanlığında Derya Seyhan tarafından gerçekleştirilen "Tutuklu/Hükümlü Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri, Aile Ve Çevre Özelliklerinin İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde elde edilen veriler kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Giriş

Gençlik, toplumun dinamik ve özellikleri gereği çevreden en çabuk, en fazla etkilenen kesimdir. II. Dünya savaşından bu yana gençlik çağında işlenen suçların gittikçe artış gösterdiği ve toplumsal bir sorun haline geldiği gözlemlenmektedir. Sanayileşme ile birlikte hızla büyüyen kentlerde gençler arasında çalma, soygun, yaralama, adam öldürme, vuruculuk, kırılcılık, evden kaçma, içki ve uyuşturucu kullanımı, cinsel sorumsuzluklar ve çeşitli yasadışı davranışlar yaygınlaşmaktadır. Bu durumun düşündürücü yanı, suçluluk oranındaki yükselişin, genç nüfusun artışından daha yüksek olmasıdır (Yörükoğlu 2000). Ergenlerin tutum ve davranışı toplumun kültür yapısı, ailenin sosyo-ekonomik yapısı ve anne-babanın eğitim düzeyleri ile yakından ilgili olup, birçok ergende bireysel farklılıkları beraberinde getirmektedir (Bülbül 2004).

Çocuk ya da gençlerde suç işlemeye neden olan risk faktörlerini bireysel, ailesel, akrana ait, okul ve topluma ait risk faktörleri olarak sıralamak mümkündür (Wasserman ve ark. 2003). Son yıllarda yapılan araştırmalar (Boulter 2004, Gorman-Smith ve ark. 2004, Dahlberg 1998, Tolan 2001, Gorman-Smith ve ark. 1996, Erdoğan 2005, Avcı 2006), şiddet davranışının gelişiminin, ailesel risk faktörleri ile ilişkili olduğunu ve ergende görülen şiddet davranışının aile işlevleri kapsamında incelenmesi gerektiğini göstermiştir. Aynı zamanda bu risk faktörlerin, bazı gençler için suç işlemeye ne derece önemli olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Özellikle ailesel problemi olan çocukların benlik kavramlarını da olumsuz yönde etkilemektedir.

Benlik kavramı ile içsel ve dışsal problem davranışlar arasındaki ilişkiyi ve problem davranışlar üzerinde benlik kavramının etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, kızlarda özellikle olumsuz benlik kavramının anksiyete, depresyon, somatik yakınmalar gibi içsel problem davranışları; erkeklerde

ise saldırganlık, suç işleme ve kurallara uymama (yalan söyleme, alkol kullanma, evden kaçma vs.) gibi dışsal problem davranışları arttırdığı belirtilmiştir (Ybrandt 2008). Benzer şekilde Baumeister ve ark' da düşük benlik saygısının dışsal davranışları ve suç işlemeyi arttırdığını belirtmişlerdir (Baumeister ve ark. (2003).

Yapılan bazı araştırmalar, gençlerde suç işlemenin orta ergenlik döneminde yoğunlaştığını göstermektedir. ABD'de Pittsburg, Denver ve Rochester eyaletlerinde yapılan araştırmada; suç işleyen gençlerin çoğunluğunun 16-17 yaşlarında olduğu belirtilmiştir (Huizinga ve ark. 1994). Bunun dışında bir çok ülkede de yaşam boyu suç işleme prevalansı 14-18 yaş arasındaki gençlerde yüksektir (Junger-Tas ve ark. 2003, Wang 2006). Türkiye'de suçlu çocuklarla yapılan araştırmalarda da 16-18 yaş grubu arasında suç işlemeye artış olduğu görülmüştür (Türkeri 1995, Aksoy ve Ögel 2004, Alagöz 1997). Orta ergenlik döneminde soyut düşünme kapasitesi gelişir, entelektüel güçlerden hoşlanılır, sosyal problemlerle ilgilenilir. Ebeveyn-çocuk ilişkisinde azalma, ebeveynlerinden geriye dönüşsüz olarak duygusal ayrılma ve kederlenme vardır. Arkadaşları tarafından kabul görme oldukça önemlidir. Reddedilme korkusu aşırıdır. Arkadaş grupları tarafından davranışlara standart koyulur. Psikolojik olarak kendine yönelme ve içe kapanma vardır. Ergenler üzüldüğünde, kırıldığında uzaklaşma eğilimi gösterir. Kendini yetersiz hissettiğinde ona ulaşmak zordur (Wong 1999).

Suç işlemeye gençlerin eğitim seviyeleri ile ilgili sonuçlar da önemlidir. Türkiye'de suçlu çocuklarla yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunda bu çocukların, ilköğretim ve alt düzeylerde eğitim seviyesine sahip oldukları, ayrıca okur-yazar olmayan gençlere de rastlandığı belirtilmiştir (Erkan ve Erdoğan 2006, Türkeri 1995, Aksoy ve Ögel 2004, Tüzün ve ark. 1996). Alagöz, araştırma grubundaki gençlerin düşük eğitim seviyesine sahip olduklarını ve eğitim

düzeyi arttıkça suça yönelme oranının düştüğünü belirtmiştir (Alagöz 1997).

Ailede çocuk sayısının fazla olması, suçluluk riskinin yükselmesinde bir etken olarak görülmekte, ailedeki birey sayısı arttıkça suç işleme de önemli derecede artmaktadır (Farrington 2006). Ailesinde birey sayısı fazla olan çocuklar az olan çocuklara göre suç işleme açısından daha riskli bulunmaktadır (Wasserman ve ark. 2003). Ailedeki birey sayısı özellikle de kardeş sayısı arttıkça anne babanın çocuklarına ayırdığı süre de doğal olarak azalmakta bu durum çocukları olumsuz yönde etkilemektedir (Türkeri 1995).

Aile yapısıyla ilgili özellikle parçalanmış aileden gelen çocukların, aile bütünlüğü bozulmamış ailelerden gelen çocuklara göre daha çok suç işledikleri belirtilmektedir (Juby ve Farrington 2001). Ayrılma sonrasında anneye kalan çocukların, aile bütünlüğü bozulmamış aileden gelen ve düşük düzeyde suç işleyen çocuklarla benzer oranlarda suç işlerken; ayrılma sonrasında baba ya da akrabalarıyla kalan çocukların suç işleme oranlarının daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır (Haas ve ark. 2004).

Sosyo-ekonomik düzeyin düşük olması suç işlemede bir neden olarak görülmektedir. Ciddi suç işlemler, düşük düzey sosyo-ekonomik sınıfta ve erkeklerde daha fazladır (Santrock 2002). Türkiye’de suçlu çocuklarla yapılan çalışmaların bazılarında ailenin düşük gelir düzeyinde bazılarında ise orta ve iyi gelir düzeyinde oldukları belirtilmiştir (Türkeri 1995, Aksoy ve Ögel 2004, Alagöz 1997). Bireyin içinde yaşadığı toplum, suç işlemede önemli faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Özellikle şehir merkezi ve yoksul bölgelerde yaşayan ailelerin, suç işleme ve şiddet açısından yüksek risk taşıdığı belirtilmektedir (Gorman-Smith ve ark. 2000, Santrock 2002).

Ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarının oldukça önemli olduğu (Erkan ve Erdoğan 2006) bir çok çocuk yetiştirme yönteminin, çocuk suçluluğuna neden olduğu belirtilmektedir (Farrington 2006). Disiplin yöntemi olarak ebeveynlerin katı fiziksel ceza yöntemi kullandıkları aile ortamında yetişen gençlerde, şiddet ve suç işleme eğiliminin arttığı (Garbarino 1999), böyle bir disiplin tarzının çocuk suçluluğuna zemin hazırladığı belirtilmektedir (Farrington 2006). Yüksek düzeyde ebeveyn-çocuk çatışmasının, ebeveynlerin yetersiz izlemi ve yetersiz ilgisinin çocukların suç işleme davranışında bulunmasında önemli etkiye sahip olduğu vurgulanmaktadır (Wasserman ve ark. 2003). Çocuğun, anne ya da babasından biri ile olumlu ilişkiye sahip olması, kardeşleri ile de olumlu ilişkiye sahip olma olasılığını arttırmaktadır. Bununla birlikte aile içinde şiddete tanık olan çocuk, anne ya da babasından biri ile anlaşmazlık yaşıyorsa çocuğa gerekli destek sağlanamamakta, ebeveynler arasındaki çatışmalar kardeşler arasında da çatışmaya neden olmaktadır (McCann 2001, Dunn 2000). Aile içinde şiddete tanık olan adölesanlarda uzun dönemde evden kaçma davranışı, şiddete tanık olmayanlara göre daha yüksektir (Erdoğan 2005). TÜİK’in 2005 yılı istatistiklerine göre; güvenlik birimlerine 2732 çocuğun evden kaçtığı için geldiği ya da getirildiği; bunlardan %64.9’unun erkek, %35.1’inin kız çocuğu olduğu belirtilmiştir (TÜİK 2005).

Cezaevi popülasyonlarında yapılan araştırmalarda, alkol ve/veya madde kullanımının suç eğilimini kuvvetlendiren bir faktör (Balçioğlu ve ark. 2001), tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanım yaygınlığının yüksek olduğu görülmüştür (Ögel ve Aksoy 2007). Ebeveynlerin uyuşturucu kullanmasının, çocukların da uyuşturucu kullanmasıyla ilişkili olduğu belirtilmiştir (Corvo ve Williams 2000). Türkiye’de suçlu çocuklarla yapılan çalışmalarda da suçlu çocuklarda ve ailelerinde madde kullanımının olduğu (Türkeri 1995, Aksoy ve Ögel 2004) belirtilmektedir.

Suç işleyen anne, baba, erkek ya da kız kardeşe sahip olma, gencin suç işlemesinin önceden belirleyicisi olabilmektedir. Benzer cinsiyete sahip olmanın ilişkisi, karşıt cinsiyete sahip olma ilişkisinden daha güçlü, büyük kardeşin küçük kardeşe göre daha belirleyici olduğu ifade edilmiştir (Farrington ve ark. 1996). Hapse girmiş baba, anne, kız ya da erkek kardeş gibi birinci derece yakınları ve amca, teyze, büyükanne ya da büyükbaba gibi ikinci derece yakınlarının olması gencin suç işlemesinde belirleyici bulunmuştur. Tutuklu anneye-babaya ya da suçlu büyük kardeşe sahip olma gençlik suçluluğunun en önemli belirleyicileri olarak belirtilmektedir (Farrington ve ark. 2001).

Amaç

Bu çalışma, suç işleyen gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile aile özelliklerinin incelenmesi ve aralarındaki korelasyonun belirlenmesi amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

Materyal ve Metod:

Araştırmanın Türü

Araştırma, tanımlayıcı bir çalışmadır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Araştırma, Kayseri ili İncesu Çocuk Tutuklu Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda yapılmıştır. Kurum, kuruluşunda 35 kapasiteye sahip iken şu an 70 kapasitede çalışmaktadır. 5 koğuşu olup çocuklar yaşlarına, gelişim durumlarına ve suçlarına göre gruplandırılmaktadır. 1 kapalı, 5 açık bahçeye sahiptir. Kurumda çocukların aileleriyle haftada 2 gün kapalı, ayda 1 gün de açık görüşmelerine olanak sağlanmaktadır. Kurumun açılmasından itibaren; kurumda kalan gençlere I. ve II. kademe okuma-yazma kursları verilmektedir. Ayrıca gençlerin eğitim hayatlarına devam etmeleri için açık ilköğretim okulu ve açık öğretim liselerine kayıtlı gençler de vardır. Meslek edindirmeye ve boş zamanları

olumlu değerlendirmeye yönelik kurslar, kültürel ve sportif faaliyetler düzenlenmektedir. Kurumda bulunan gençlerin psikolojik, ruhsal, duygusal, zihinsel ve sosyal gelişimlerinin sağlıklı olabilmesi ve tahliye olduklarında gerek aileleriyle ve gerekse toplumla barışık olarak hayatlarına devam etmeleri için gerekli destek ve gelişim programları uygulanmaktadır.

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, 14 Ocak-14 Şubat 2008 tarihleri arasında yürütülen çalışmada ilgili tarihlerde ulaşılan 15-18 yaş grubunda, 46 genç oluşturmuştur. Ancak, 2'si henüz ilköğretim birinci basamağını tamamlayamadığından ve uygulanan anket sorularına yeterli yanıt veremediğinden araştırmaya dahil edilmemiştir. Veriler 44 gence aittir. Ayrıca bu çalışma sadece erkekler üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada elde edilen sonuçlar, ilgili kurumdaki gençlere yöneliktir. Dolayısıyla ülke genelindeki tutuklu/ hükümlü gençlere genellenemez.

Veri Toplama Yöntemi

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında üç araç kullanılmıştır:

I. Kişisel Bilgi Formu (KBF); araştırmacı tarafından literatür taranarak hazırlanan, gencin ve ailenin demografik özellikleri, gençlerin aileleriyle ilişkileri, ailenin tutumu ve gencin suç öyküsü hakkında bilgi veren, 26 kapalı 11 açık uçlu olmak üzere 37 sorudan oluşturulmuştur.

II. Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri (CBSE); gençlerin benlik saygılarını ölçmek amacıyla kullanılmıştır. Coopersmith (1967) tarafından geliştirilmiş ve Özoğul (1988) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek toplam 58 maddeden oluşmakta ve yaklaşık 10-15 dakikada yanıtlanabilmektedir. Alt ölçeklerin içerdiği madde sayıları aşağıda yer almaktadır (Pişkin 1996):

- Genel benlik saygısı (26 madde),
- Sosyal benlik saygısı (8 madde),
- Aile ve eve ilişkin benlik saygısı (8 madde)
- Okul-akademik benlik saygısı (8 madde)
- Yalan (8 madde).

Ölçekten beş alt ölçeğe ilişkin puanlar ile benlik saygısına ilişkin toplam puan elde edilmektedir. Ölçek maddeleri evet-hayır türünde yanıtlanmaktadır. Ölçekteki yalan alt ölçeğine ait 8 madde atıldığında geriye 50 madde kalmaktadır. Verilen her doğru cevap için 2 puan, her yanlış cevap için 0 puan verilerek toplam puana ulaşılır. Maksimum alınabilecek benlik saygısı puanı 100'dür. Yüksek puan yüksek benlik saygısını, düşük puan ise düşük benlik saygısını göstermektedir (Pişkin 1996).

III. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ); gençlerin aile işlevlerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Türkçe uyarlaması Bulut (1990) tarafından gerçekleştirilmiştir. ADÖ bir bütün olarak aile sisteminin çeşitli boyutları hakkında bilgi toplamak ve bu bilgiyi direkt olarak aile üyelerinden almak amaçındadır (Bulut 1990).

ADÖ, daha önce geliştirilmiş olan McMaster Aile İşlevleri Modelinin (Mc Master Model of Family Functionin- MMFF) klinik olarak aileler üzerinde uygulanmasıyla elde edilmiştir. Bu ölçek ailenin yapısal ve örgütsel özelliğini ve aile üyeleri arasındaki etkileşimi, "sağlık" ve "sağlıksızlık" olarak ayırt edebilecek şekilde tanımlamıştır. ADÖ, yedi alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlardan altı tanesi MMFF'de ele alınan alt ölçeklerdir ve her biri aile işlevlerindeki sorun alanlarını tek tek ele almaktadır. Yedinci alt ölçek ADÖ'nde eklenmiş olup, ailenin sağlıklı olup olmadığı genel olarak değerlendirilmektedir. Bu yedi ölçek (Bulut 1990);

- Problem çözme (6 madde),
- İletişim (9 madde),
- Roller (10 madde),

- Duygusal tepki verebilme (7 madde),
- Gereken ilgiyi gösterebilme (7 madde),
- Davranış kontrolü (9 madde),
- Genel fonksiyonlar (12 madde) olarak oluşmakta ve 60 madde içermektedir.

Her madde aile yaşamına ilişkin olumlu olumsuz ifadelerin yer aldığı bir cümleden meydana gelmiş ve her biri yedi alt ölçekten bir tanesine aittir. Maddelerden bazıları sağlıklı bazıları ise sağlıksız işlevleri tanımlamaktadır. ADÖ 12 yaş üzerindeki tüm aile üyelerine uygulanır. Ölçek maddelerini orta öğretim düzeyindeki her birey anlayabilir ve cevaplayabilir. Ölçeğin cevaplanması ortalama 20 dakika almaktadır (Bulut 1990).

ADÖ'de her madde için cevap seçenekleri 4 sınıfta toplanmıştır. Seçenekler ve aldıkları puanlar aşağıda belirtilmiştir (Bulut 1990);

Seçenekler	Puan
Aynen Katılıyorum	1
Büyük Ölçüde Katılıyorum	2
Biraz Katılıyorum	3
Hiç Katılmıyorum	4

Tüm maddelerde 1 puanı sağlıklı cevabı, 4 puanı ise sağlıksız cevabı simgelemektedir. Her bir boyutta o boyutun içerdiği maddelerin %40'ından fazlası cevapsız bırakılmışsa ortalama puan hesaplanmaz ve o kişi fire olarak kabul edilir. Her alt ölçek için hesaplanan puan ortalamaları 4.00'e yaklaştıkça o işlev açısından sağlıksızlığın arttığı yolunda bir yorum yapılmakla beraber, sağlıklılığı ve sağlıksızlığı ayırt edecek bir puan saptama yoluna gitmişlerdir. Yazarlar 2.00'nin üzerindeki puan ortalamalarının aile işlevlerinde sağlıksızlığa doğru bir gidişin göstergesi olduğuna dikkat çekerek, teorik olarak 2.00'yi ayırt edici bir sayı olarak kabul etmişlerdir (Bulut 1990). Bu çalışmada, 2.00 ve üzeri puanlar sağlıksız olarak değerlendirilmiştir.

Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Veriler toplanmadan önce, Adalet Bakanlığı Ceza Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından alınan kurum izni, uygulama öncesinde her bir gence araştırmanın amacı, araştırmada kullanılan veri toplama aracı hakkında bilgi verilmiş olup sözlü ve yazılı onamları alınmıştır. Veriler, gençlere yüz yüze görüşme tekniği uygulanarak toplanmıştır. Gençlerle yapılan uygulama sırasında anketin cevaplanmasında kullanılan zaman aralığı 30 ile 60 dakika arasında değişmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen veriler, araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında SPSS paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Değerlendirmede; verilerin normal dağılıma uygun olup olmaması test edildikten sonra; ortalama, aile değerlendirme ve benlik saygısı alt ölçeklerinde puanlar arasındaki ilişki için korelasyon yapılmıştır. Normal dağılım özelliğindeki veriler Pearson, normal dağılım göstermeyen veriler ise Spearman's korelasyon testi ile değerlendirilmiştir. $p < 0.05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

1. Tutuklu/Hükümlü Gençlerin ve Ailelerinin Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan gençlerin tanımlayıcı özellikleri incelendiğinde (Tablo 1); gençlerin yaş ortalamaları 16.9 ± 0.9 , çoğunluğu (%34.1 ve %31.8) 17 ve 18 yaşlardadır. Gerek bu çalışmada gerekse diğer çalışmalarda (Huizinga ve ark. 1994, Junger-Tas ve ark. 2003, Türkeri 1995, Aksoy ve Ögel 2004, Alagöz 1997) suç işleyen gençler orta ergenlik döneminde yoğunlaşmaktadır. Bireyin orta ergenlik dönemindeki problemlerle baş edememesi ve ya sosyal desteğinin az olması / olmayışı bu dönemde bireyi suç işlemeye yöneltebilmektedir. Orta ergenliğin bazı özellikleri (Wong 1999) göz

önünde bulundurulduğunda suç işleme riskinin bu yaş grubundaki önemi bir kez daha göze çarpmaktadır.

Eğitim yönünden gençlerin çoğunluğu (%65.9) ortaokul mezunudur. Okur- yazar olmayan gence ise rastlanmamıştır (Tablo 1). Bu sonuçlar, yapılan bazı çalışmalarla (Erkan ve Erdoğdu 2006, Türkeri 1995, Aksoy ve Ögel 2004, Tüzün ve ark. 1996, Alagöz 1997) benzerlik göstermemiştir. Bu çalışmada gençlerin eğitim düzeyleri diğer çalışmaların aksine yüksektir. Bunun nedeni olarak, zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılmasının ve suç işlemelelerinde diğer ailesel faktörlerin etkisi düşünülebilir.

Araştırmada gençlerin kardeş sayısı ortalaması 3.9 ± 1.1 olup, %88.6'sı 3 ve üzerinde kardeşe sahiptir (Tablo 1). Gençlerin çoğunluğunun kalabalık ailelerden gelmesi literatürü (Farrington 2006, Wasserman ve ark. 2003) desteklemekte, Türkiye'de suçlu çocuklarla yapılan çalışmalarla da (Türkeri 1995, Aksoy ve Ögel 2004, Alagöz 1997) uyum göstermektedir. Bununla birlikte ailedeki çocuk sayısının fazla olması, halen geleneksel aile yapısının korunduğunu da hatırlatmaktadır.

Araştırmada gençlerin %88.6'sı ailesi ile birlikte yaşamakta, %15.9'u parçalanmış aileye sahiptir (Tablo 1). Bu sonuç, Türkiye'de suçlu çocuklarla yapılan çalışmalarla (Türkeri 1995, Aksoy ve Ögel 2004, Alagöz 1997) uyumlu, Juby ve Farrington (2001)'un çalışmasıyla uyumlu bulunmamıştır. Bunun nedeni, ülkemizde yıllara göre bakıldığında boşanma yüzdesinde bir artış gözlenirse de diğer Batı ülkeleriyle karşılaştırıldığında bu seviyenin oldukça düşük bulunması (Türkarlan 2007) olabilir. Bununla birlikte aile bütünlüğünün bozulmamış olması ve aile ile birlikte yaşamının gençlerde suç işlemeyi engelleyemediği de görülmüştür.

Araştırmada ailesinin gelir durumunu gençlerin %61.5'i orta düzeyde ifade etmiştir (Tablo 1). Ciddi suç işlemelemlerin düşük düzey sosyo-ekonomik

Tablo 1. Tutuklu / Hükümlü Gençlerin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Dağılımı

Tanımlayıcı özellikler	$\bar{X} \pm SS$	n	%
Yaş			
15 yaş		3	6.8
16 yaş	16.9 ± 0.9	12	27.3
17 yaş		15	34.1
18 yaş		14	31.8
Öğrenim durumu			
İlkokul		15	34.1
Ortaokul		29	65.9
Kardeş sayısı			
2	3.9 ± 1.1	5	11.4
3		12	27.3
4		10	22.7
5 ve üzeri		17	38.6
Birlikte yaşadığı kişiler			
Ailesi		39	88.6
Yakın akrabaları		5	11.4
Aile tipi			
Çekirdek		33	75.1
Geniş		4	9.0
Parçalanmış		7	15.9
Kendi ifadelerine göre gelir durumu			
İyi		10	22.6
Orta		27	61.5
Kötü		7	15.9
İkamet ettiği yer			
İl		20	45.5
İlçe		20	45.5
Köy		4	9.0
Oturulan ev tipi			
Apartman dairesi		15	34.2
Gecekondu		29	65.8

sınıfta ve erkeklerde daha fazla görüldüğü (Santrock 2002) belirtilmekle birlikte, Türkiye’de suçlu çocuklarla yapılan çalışmaların bazılarında ailenin düşük gelir düzeyinde bazılarında ise orta ve iyi gelir düzeyinde oldukları belirtilmiştir (Türkeri 1995, Aksoy ve Ögel 2004, Alagöz 1997). Özellikle şehir merkezi ve yoksul bölgelerde yaşayan ailelerin suç işleme ve şiddet açısından yüksek risk taşıdığı belirtilmektedir (Gorman-Smith ve ark. 2000, Santrock 2002). Gençlerin çoğunluğu halen il ve ilçede

(%91) yaşamakta ve yarıdan fazlası (%65.8) gecekondu tipi evde barınmaktadır (Tablo 1). Gençlerin içinde barındığı konut tipi onların gelişimlerinde önemli olabilmektedir. Gecekondu tipi evlerde sağlıklı gelişme için gerekli alt yapı sağlanamamaktadır. Şehir merkezinde yaşamak, gecekondu tipi evlerde barınmak bu gençlerin sosyo-kültürel ve ekonomik faktörlerden etkilendiklerini ve uyum sorunu yaşadıklarından dolayı suç işlemeye yönelindikleri düşünülebilir.

Tablo 2. Tutuklu/Hükümlü Gençlerin Annelerinin Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Dağılımı

Tanımlayıcı özellikler	$\bar{X} \pm SS$	n	%
Annenin yaşama durumu			
Yaşıyor		40	91.0
Yaşamıyor		4	9.0
Annenin öz / üvey durumu			
Öz		39	88.6
Üvey		5	11.4
Annenin yaşı(N=34)*			
39 yaş altı	40.9 ± 6.7	18	52.9
40 yaş ve üstü		16	47.1
Annenin öğrenim durumu(N=40)**			
İlkokul ve altı		36	90.0
Ortaokul ve üstü		4	10.0
Anne (N=40)**			
Çalışıyor		5	12.5
Çalışmıyor		35	87.5

* Annesi olmayan ve annenin yaşını bilmeyenler alınmadı

** Annesi olmayanlar alınmadı

Tablo 3. Tutuklu/Hükümlü Gençlerin Babalarının Tanımlayıcı Özelliklerine Göre Dağılımı

Tanımlayıcı özellikler	$\bar{X} \pm SS$	n	%
Babanın yaşama durumu			
Yaşıyor		39	88.6
Yaşamıyor		5	11.4
Babanın öz / üvey durumu			
Öz		41	93.2
Üvey		3	6.8
Babanın yaşı(N=37)*			
39 yaş altı	45.4 ± 6.6	5	13.5
40 yaş ve üstü		32	86.5
Babanın öğrenim durumu(N=38)**			
İlkokul ve altı		30	78.9
Ortaokul ve üstü		8	21.1
Baba(N=39)***			
Çalışıyor		32	82.1
Çalışmıyor		7	17.9

* Babası olmayanlar ve yaşını bilmeyenler alınmadı

** Babası olmayanlar ve öğrenim durumunu bilmeyenler alınmadı

*** Babası olmayanlar alınmadı

Araştırmada gençlerin annelerinin %91'i yaşamakta, %88.6'sı özdür. Annelerinin yaş ortalamaları 40.9 ± 6.7 olup %52.9'u 39 ve alt yaşlar-

da, %90.0'ı en fazla ilkokul ve alt düzeyde eğitime sahip, %87.5'i çalışmamaktadır. Gençlerin babalarının %88.6'sı yaşamakta, %93.2'si özdür. Ba-

balaların yaş ortalamaları 45.4 ± 6.6 olup, %86.5'i 40 ve üzeri yaşlarda, %78.9'u en fazla ilkokul ve alt düzeyde eğitime sahip, %82.1'i ise çalışmaktadır (Tablo 2,3). Türkiye'de suçlu çocuklarla yapılan çalışmalarda suç işlemiş çocukların anne ve babalarının demografik özellikleri araştırmanın sonuçları ile benzerlik göstermiştir (Erdoğan 2005, Türkeri 1995, Aksoy ve Ögel 2004). TNSA 2003 verilerine göre Türkiye'de kadınların beşte birini, eğitimi olmayan veya ilköğretimi tamamlamamış

kadınlar oluşturmaktadır (TNSA 2003). Sonuçlar çalışmayla uyumludur. Türkeri, suçlu çocukların suç işlemelerine ortam hazırlayan en önemli etmenlerden birinin aile bireylerinin eğitim ve kültür düzeylerinin yetersizliği olduğuna değinmiştir (Türkeri 1995). Bu çalışmada da ebeveynlerin eğitim düzeyleri oldukça düşüktür. Ebeveynlerin eğitim düzeylerinin düşük olması ile birlikte diğer ailesel faktörlerin çocukların suça yönlendirmelerinde etkili oldukları söylenebilir.

2. Tutuklu/Hükümlü Gençlerin Aile İçinde Tanık Oldukları Tutum ve Davranışlar

Tablo 4. Tutuklu/Hükümlü Gençlerin Aile İçinde Tanık Oldukları Tutum ve Davranışlara Göre Dağılımı

Anne-babanın tutumu	Sayı	%
Baskılı ve otoriter	4	9.0
Koruyucu	10	22.7
İlgisiz ve kayıtsız	3	6.8
Güven verici destekleyici ve hoş görülü	22	50.1
Hem koruyucu hem de güven verici destekleyici ve hoş görülü	5	11.4
Ailede şiddete maruz kalma		
Kalan	41	93.2
Kalmayan	3	6.8
Maruz kaldığı şiddet türü(N=41)*		
Fiziksel	13	31.7
Hem fiziksel hem duygusal	28	68.3
Ailede kavga olup olmadığı		
Olurdu	40	91.0
Olmazdı	4	9.0
Ailede kavga edenler(N=40)**		
Anne – baba	8	20.0
Baba – çocuk	8	20.0
Çocuk – çocuk	9	22.5
Anne – baba – çocuk	15	37.5
Kabahat işlendiğinde ailenin tutumu		
Ceza vermeyip öğüt verme	21	47.7
Öğüt verme ya da döverek cezalandırma	23	52.3

* Aile içinde şiddete maruz kalanlar

** Aile içinde kavga olduğunu belirtenler

Araştırmada; gençlerin yarısı anne ve babalarının güven verici, destekleyici ve hoş görülürü davrandığını ifade ederken aynı gençlerin %93.2 gibi büyük bir çoğunluğu aile içinde şiddete maruz kaldığını, bunların %31.7'si fiziksel, %68.3'ü hem fiziksel hem de duygusal şiddete maruz kaldığını belirtmiştir (Tablo 4). Türkeri'nin çalışmasında da suçlu çocukların % 84.4'ünün en hafiften en ağırına kadar çeşitli disiplin yöntemleri ile karşı karşıya oldukları belirtilmiştir (Türkeri (1995)). Bu sonuç oldukça açıktır. Şiddet ve türü ne olursa olsun uygulanan bu yöntemlerin çocukları suça yönelttiği söylenebilir. Araştırmada gençlerin %91 gibi büyük bir çoğunluğu ailesinde kavga olduğunu belirtirken, en çok kavga anne-baba-çocuk arasında yaşanmakta, aile içinde herhangi bir kabahat işlediklerinde gençlerin yarısından fazlasında aile, döverek cezalandırmaktadır (Tablo 4). Türkiye'de yapılan diğer çalışmalarda da benzer sonuçlar vardır (Türkeri 1995, Aksoy ve Ögel 2004). Bu sonuçlar, suçlu çocukların aile içinde yaşadığı şiddeti açıkça göstermektedir.

Çalışmada, gençlerin %68.2'sinin daha önce evden kaçma davranışında bulunduğu, (Tablo 5), Ülkemizde suçlu çocuklarla yapılan araştırmalar-

da da çocukların evden kaçma davranışlarının olduğu (Türkeri 1995, Aksoy ve Ögel 2004, TÜİK 2005), bu verilerin Türkiye ortalamasına benzediği görülmüştür. Gençlerin büyük bir kısmının eve dönme süresi uzundur. Bu sonuç, gençlerin evden uzakta nerede, nasıl ve kimlerle yaşadığı açısından düşündürücüdür. Evden uzakta uygun olmayan güvensiz ve tehlikeli bir ortamda yaşama uygunsuz arkadaşlıklara, madde kullanmaya, hırsızlık vb suçların işlenmesine neden olabilir. Diğer araştırmalarda olduğu gibi bu araştırmada da evden kaçtığını belirten gençlerin yarısı en az 3 kez, 1/3'ü 6 kez evden kaçtığını ve 1 hafta süreyle eve dönmediğini belirtmiştir. Evden kaçma davranışının olması, kaçma davranışının tekrar edilmesi ve evden uzun süre ayrı kalınması bu gençlerin; aile ortamında sorunlarla baş edemediğini, aile ilişkilerinin sağlıklı olduğunu, aile içinde şiddetin varlığını, daha da önemlisi suç işlemede oldukça yüksek risk grubunda olduklarını göstermesi açısından önemlidir.

Araştırmada, kuruma gelmeden önce tutuklu/hükümlü gençlerin; %79.5'inin bağımlılık yapan bir madde kullandığı, sigaranın yanı sıra alkol ve uyuşturucu kullandıkları görülmüştür. Gençlerin

Tablo 5. Tutuklu/Hükümlü Gençlerin Evden Kaçma Davranışlarına Göre Dağılımı

Daha önce evden kaçma	Sayı	%
Var	30	68.2
Yok	14	31.8
Kaç kez evden kaçtı(N=30)*		
1 – 3 kez	16	53.3
4 – 6 kez	4	13.3
6'nın üzeri	10	33.4
Eve dönme süresi(N=30)*		
1 gün	8	26.6
1 hafta	10	33.4
1 haftadan fazla	12	40.0

* Sadece evden kaçtığını belirten gençler

Tablo 6. Tutuklu/Hükümlü Gençlerin ve Ailelerinin Madde Kullanım Durumlarına Göre Dağılımı

Gencin kuruma gelmeden önce madde kullanımı	Sayı	%
Var	35	79.5
Yok	9	20.5
Kullanılan madde(N=35)*		
Sigara	12	34.3
Sigara ve alkol	7	20.0
Alkol ve uyuşturucu	3	8.6
Sigara ve uyuşturucu	7	20.0
Sigara – alkol ve uyuşturucu	6	17.1
Ailede madde kullanımı		
Var	41	93.2
Yok	3	6.8
Kullanılan madde(N=41)**		
Sigara	28	68.3
Sigara ve alkol	10	24.4
Sigara – alkol ve uyuşturucu	3	7.3

* Kuruma gelmeden önce madde kullandığını belirten gençler

** Ailesinde madde kullanımı olduğunu belirten gençler

ailelerinin neredeyse tamamı yakını bağımlılık yapan bir madde kullanmaktadır (Tablo 6). Bu sonuçlar literatürü (Balcioğlu ve ark 2001, Ögel ve Aksoy 2007, Corvo ve Williams 2000, Türkeri 1995) desteklemektedir. Dikkat çeken bir durum ise uyuşturucu maddenin tek başına kullanılmadığıdır. Bu sonuçlar, ailede madde kullanan rol modellerinden gençlerin etkilendiğinin, gençlerin gerek fizyolojik gerekse psiko-sosyal gelişimlerinde meydana gelen değişimlere uyum sağlayamadıklarının ve baş edemediklerinin göstergesi olabilir.

3. Tutuklu/Hükümlü Gençlerin Aile ve Sosyal Çevrelerinde Suç Öyküleri

Araştırmada, gençlerin %46,8'inin ailesinde suç işleyen bireyler vardır ve bunların %40'ını hem baba hem ağabey hem de yakın bir akraba, %32'sini ise sadece yakın akrabalar oluşturmuştur. Tek başına baba ve ağabeyin suç işlemesi ise bunlardan sonra gelmiştir (Tablo 7). Bununla

birlikte araştırmaya katılan gençlerin hiç biri karışık cinsten (anne, abla, teyze hala vs.) aile bireyi ya da yakın akrabayı suç işlemiş birey olarak aktarmamıştır. Araştırma bulguları literatürü (Farrington ve ark. 1996, Farrington ve ark. 2001), destekler niteliktedir. Alagöz, çalışmasında suça yönelmiş ergenlerden %71.2 oranında büyük bir çoğunluğunun aile ve yakın çevresinde suça yönelenlerin olmadığını belirtirken (Alagöz 1997), Türkiye'de yapılan diğer çalışmalarda aile çevresinde suç işlemede aile fertleri önde gelmektedir (Türkeri 1995, Aksoy ve Ögel 2004). Gençlerin %59.1' inin sosyal çevresinde de suç işleyen bireyler vardır ve bunların %76.9'unu arkadaşları oluşturmaktadır (Tablo 7). Türkeri' nin çalışmasında suçlu çocukların yakın çevresinde suç işleyen komşuları ve arkadaşları bulunmaktadır. Bunların %59.2 'si komşuları, %40.8 ise arkadaşları oluşturmaktadır (Türkeri 1995). Türkiye'de yapılan çalışmalarda da sosyal çevrede suç işleyenler daha çok arkadaş grubu-

Tablo 7. Tutuklu/Hükümlü Gençlerin Aile Ve Sosyal Çevrelerinde Suç İşleme Durumuna Göre Dağılımı

Ailede suç işleme durumu	Sayı	%
Var	25	46.8
Yok	19	43.2
Ailede suç işleyenler(N=25)*		
Baba	4	16.0
Ağabey	3	12.0
Baba – ağabey – yakın akraba	10	40.0
Yakın akraba	8	32.0
Sosyal çevresinde suç işleme		
Var	26	59.1
Yok	18	40.9
Sosyal çevresinde suç işleyenler(N=26)**		
Arkadaşları	20	76.9
Hem arkadaş hem komşuları	6	23.1

* Ailesinde suç işleme davranışı bulunan gençler

** Sosyal çevresinde suç işleme davranışı bulunan gençler

dur (Aksoy ve Ögel 2004). Ergenler özellikle; aitlik duygusu, duygusal destek ve davranışsal normları kazandıran bir işleve sahip olması açısından akran gruplarını tercih etmektedir. Özellikle, ev ortamında veya aile içerisinde ebeveynlerden gerekli ilgi ve desteği bulamayan çocuklar, kendilerine yeni ortam arayışlarına yönelmektedirler(Kızmaz 2006). Henry ve ark.'nın çalışmasında, ebeveyn becerilerinin yetersiz olmasının ve aile özelliklerindeki bozulmanın, ergenin akran gruplarına katılmasını ve akran gruplarından etkilenerek suç işlemede anlamlı etkilerinin olduğu belirtilmektedir (Henry ve ark. 2001). Bu sonuçlar, gerek aile gerekse sosyal çevrenin gencin suç işlemeye yönelmesinde önemli etkenler olduklarını yansıtmaları açısından önemlidir.

Araştırmada, CBSE'nde gençlerin benlik saygısı puanlarında aldıkları en düşük puan 28.00, en yüksek puan 80.00 olup; toplam ölçek puan ortalamaları ise 58.36 ± 12.96 'dır. Gençlerin genel,

sosyal, aile ve okul benlik saygısı alt ölçeklerinde puan ortalamaları sırası ile 31.00 ± 7.36 , 10.36 ± 3.08 , 9.68 ± 3.75 , 6.81 ± 3.43 'tür (Tablo 8). Sonuçlar doğrultusunda gençlerin benlik saygısı düzeyleri orta düzeydedir. Alagöz'ün, çalışmasında suça yönelmiş ergenlerin benlik saygısı düzeylerinin düşük olması sonucuyla (Alagöz 1997), araştırma sonucu benzerlik göstermemiştir. Bunun nedeninin, çalışmaların farklı gruplarla yapılması olduğu düşünülebilir.

ADÖ alt ölçekleri tablo 8 incelendiğinde; gençlerin, problem çözme ve davranış kontrolü dışında tüm alt ölçeklerde ailelerini sağlıklı algılamışlardır. Erdoğan da yapmış olduğu çalışmada suça yönelmiş ergenlerin aile işlevlerinin daha sağlıklı olduğunu belirtmekte (Erdoğan 2005) ve bu çalışma ile uyum göstermektedir. Avcı, şiddet davranışı gösteren ergenlerin ailelerinin, problem çözme, davranış kontrolü, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterebilme ve genel

Tablo 8. Tutuklu/Hükümlü Gençlerin Benlik Saygısı ve Aile Değerlendirme Alt Ölçeği Puanlarına Ait Tanımlayıcı İstatistiklerin Dağılımı

CBSE ALT ÖLÇEKLERİ	Tanımlayıcı İstatistikler		
	Min	Mak	$\bar{X} \pm SS$
Genel	18.00	46.00	31.00 $\pm$ 7.36
Sosyal	4.00	16.00	10.36 $\pm$ 3.09
Aile	0.00	16.00	9.68 $\pm$ 3.76
Okul	0.00	14.00	6.82 $\pm$ 3.43
T.Ö.P.	28.00	80.00	58.36 $\pm$ 12.96
A.D.Ö ALT ÖLÇEKLERİ			
Problem Çözme (PRÇ)	1.00	3.20	1.99 $\pm$ 0.60
İletişim (İLT)	1.20	3.40	2.24 $\pm$ 0.55
Roller (ROL)	1.10	2.90	2.14 $\pm$ 0.38
Duygusal Tepki Verebilme (DTV)	1.60	3.90	2.35 $\pm$ 0.51
Gereken İlgiyi Gösterebilme (GİG)	1.40	3.50	2.22 $\pm$ 0.44
Davranış Kontrolü (DVK)	1.10	3.10	1.95 $\pm$ 0.44
Genel Fonksiyonlar (GENEL)	1.40	3.30	2.03 $\pm$ 0.41

fonksiyonlarda aile işlevlerinin sağlıklı olduğunu belirtmiştir (Avcı 2006). Bu çalışmada, problem çözme ve davranış kontrolü dışındaki diğer işlevlerde elde edilen sonuçlar Avcı'nın sonuçlarıyla uyumludur.

Gençlerin problem çözme işlevinde ailelerini sağlıklı algılamaları (Tablo 8), ailenin, maddi ve manevi herhangi bir sorun yaşandığında sorunun ortaya çıkışından çözümlenmesine kadar aile içi işlevlerini etkili bir biçimde yerine getirebildiklerini (Bulut 1990) göstermektedir. Tablo 9 incelendiğinde; gençlerin problem çözme işlevi puanları ile benlik saygısı ölçeklerinden genel benlik saygısı puanları arasında anlamlı, negatif yönde ve zayıf bir ilişki bulunurken, sosyal benlik saygısı puanları arasındaki ilişki anlamlı, negatif yönde ve ortadır. Ailede problem çözme işlevinin sağlıklı algılanması

gençlerin genel olarak ve arkadaş ortamında benliklerini olumlu algılamalarında (Pişkin 1996) etkili olmuştur. Gençlerin problem çözme işlevi puanları ile benlik saygısı ölçeklerinden aile ve okul benlik saygısı puanları arasındaki ilişki negatif yönde, zayıf olup bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Gençler iletişim işlevinde ailelerini sağlıklı algılamıştır (Tablo 8). Bu durum gençlerin ailelerinde, aile üyeleri arasındaki bilgi alışverişini biçiminde yetersizlik olduğunu, ailenin etkili bir iletişim içinde olmadığını, üyeler arası sözlü iletişimin içeriğinin açık olmadığını, kişilerin söylemek istediklerini doğrudan doğruya ifade edemediklerini (Bulut 1990) göstermektedir. Gençlerin aile içi iletişimde sorunlar yaşamaması, sosyal ilişkileri sürdürebilme ve olumlu sosyal davranışlar kazanmada güçlükler yaşadıklarını (Avcı 2006) göstermektedir. Tablo 9

Tablo 9. Tutuklu/Hükümlü Gençlerin Problem Çözme İşlevi Puanları ile Benlik Saygısı Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyon Düzeyleri

Benlik Saygısı Alt Ölçekleri (r)	Genel	Sosyal	Aile	Okul
PRÇ	-.30□	-.44□	-.20□	-.25□
İLT	-.36■**	-.18□	-.26□	-.10■
ROL	-.29■	-.47□	-.07□*	.20■
DTV	-.20■	.11□	-.29□	-.07■
GİG	-.17■	-.03□	.20□	-.17■
DVK	-.20■	.13□	-.78□	.21■
GENEL	-.46□*	-.30□	-.53□*	-.18□

■ Pearson korelasyon

□ Spearman's korelasyon

* p<0.01

** p<0.05

incelendiğinde; gençlerin iletişim işlevi puanları ile benlik saygısı ölçeklerinden genel benlik saygısı puanları arasında anlamlı, negatif yönde ve zayıf bir ilişki bulunmuştur. Gençlerin iletişim işlevi puanları ile benlik saygısı ölçeklerinden sosyal, aile ve okul benlik saygısı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. İletişim işlevinin sağlıklı algılanması, genel olarak gençlerin kendi benliklerini olumsuz algılamalarında (Pişkin 1996) etkili olmuştur.

Aile içinde rol karmaşası yaşanmaktadır (Tablo 8). Yani ailenin maddi manevi ihtiyaçlarını karşılayan davranış kalıpları yeterli değildir. Bu durumda ailenin kaynakları kullanımı, bakıp büyütme, destekleme ve kişisel gelişim sağlama, aile sistemini idare etme gibi konularda davranış kalıbı geliştirmediği düşünülmektedir. Roller ile ilgili, görevlerin belirgin ve eşit olarak üyelere dağılımı ile görevlerin aile üyeleri tarafından sorumlu bir şekilde yerine getirilemediği (Bulut 1990) görülmektedir. Ayrıca ailenin eşit ve dengeli rol dağılımına sahip olmaması, gençlerin kurallara uyma, iş bölümü

yapma, sorumluluk bilincini kazanma, bağımsız bir kişilik geliştirme ve olumlu benlik algısı geliştirmede problem yaşadıklarına (Avcı 2006) işaret etmesi açısından önemlidir. Gençlerin roller işlevi puanları ile benlik saygısı ölçeklerinden sosyal benlik saygısı puanları arasında anlamlı, negatif yönde ve orta bir ilişki bulunmuştur (Tablo 9). Roller işlevinin sağlıklı algılanması gençlerin arkadaş ortamında kendilerini olumsuz algılamalarında (Pişkin 1996) etkili olmuştur. Bununla birlikte gençlerin roller işlevi puanları ile benlik saygısı ölçeklerinden genel, aile, okul benlik saygısı puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Aile üyeleri, her türlü uyaran karşısında en uygun tepkiyi gösterememektedir (Tablo 8). Başka bir deyişle ailede aile üyeleri, her türlü duygularını ağırlıklı bir şekilde sözle ya da hareketlerle ifade edememektedir (Bulut 1990). Gençlerin duygusal tepki verebilme işlevi puanları ile benlik saygısı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Tablo 9).

Gereken ilgiyi gösterebilme işlevinde de gençler ailelerini sağlıklı (Tablo 8) algılamışlardır. Onlara göre aile üyelerinin birbirlerine gösterdiği ilgi, bakım ve sevgi sağlıklı değildir. Az veya çok ilgilenen aileler, bu konudaki işlevini yeterince yerine getiremiyorlar demektir. Çok ilgilenme, aile üyelerinin birbirlerine fazla bağımlı olduğunun, az ilgilenme ise birbirlerine az sevgi ve ilgi gösterdiklerinin belirleyicisidir (Bulut 1990). Tablo 9 incelendiğinde; gençlerin gereken ilgiyi gösterebilme işlevi puanları ile benlik saygısı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Ailenin, üyelerinin davranışlarına standart koyma ve disiplin sağlama biçimi gençlere göre sağlıklıdır (Tablo 8). Tablo 9 incelendiğinde; gençlerin davranış kontrolü işlevi puanları ile benlik saygısı ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Genel fonksiyonlarda yani problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterebilme ve davranış kontrolünü de kapsayacak şekilde tüm işlevlerde gençler ailelerini sağlıklı olarak algılamışlardır (Tablo 8). Gençlerin genel fonksiyonlar işlevi puanları ile benlik saygısı ölçeklerinden genel ve aile benlik saygısı puanları arasında anlamlı, negatif yönde orta bir ilişki bulunmuştur. Tüm işlevler göz önünde bulundurulduğunda, aile içinde işlevlerin sağlıklı algılanması (Tablo 9) gençlerin genel olarak kendilerini olumsuz algılamasına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak, aile içinde gencin bir aile üyesi olarak kendisi hakkındaki duygu ve düşüncelerinin olumsuz olmasında, ailesinde kendisine değer verilmediğini, anne, baba ve kardeşleri tarafından sevilmediğini hissederek olumsuz benlik saygısına sahip olmasında (Pişkin 1996) etkili olmuştur. Gençlerin genel fonksiyonlar işlevi puanları ile benlik saygısı ölçeklerinden sosyal ve okul benlik saygısı puanları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Tablo 9).

Sonuç ve Öneriler:

Araştırmada gençlerin çoğunluğu; 17-18 yaşlarında, ortaokul mezunu, çekirdek aile yapısında, kalabalık ailede, orta düzeyde gelire sahip, ailesi ile birlikte, gecekondu tipi evlerde, il ve ilçede yaşayan bireylerdir. Anne ve babalarının çoğunluğu; yaşıyor, öz, ilkököl ve alt düzey eğitimlidir. Gençlerin %93.2'si aile içinde şiddete maruz kalmıştır. Aile içinde herhangi bir kabahat işlediklerinde gençlerin yarısında, aile döverecek cezalandırmaktadır. %68.2'i daha önce evden kaçma davranışında bulunmuş, kuruma gelmeden önce gençlerin %79.5'i, ailelerinin %93.2'si bağımlılık yapan bir madde kullanmıştır. Gençlerin %46.8'inin ailesinde, %59.1'inin sosyal çevresinde suç işleyen bireyler vardır. gençlerin benlik saygısı düzeyleri orta düzeyde ve problem çözme ve davranış kontrolü dışında tüm işlevlerde ailelerini sağlıklı algılamışlardır. Ailede problem çözme işlevinin sağlıklı algılanması gençlerin genel olarak ve arkadaş ortamında benliklerini olumlu algılamalarında, iletişim işlevinin sağlıklı algılanması, genel olarak gençlerin kendi benliklerini olumsuz algılamalarında, roller işlevinin sağlıklı algılanması gençlerin arkadaş ortamında kendilerini olumsuz algılamalarında etkili olmuştur. Tüm işlevler göz önünde bulundurulduğunda, aile içinde işlevlerin sağlıklı algılanması gençlerin genel olarak kendilerini olumsuz algılamasında, aile içinde gencin bir aile üyesi olarak kendisi hakkındaki duygu ve düşüncelerinin olumsuz olmasında, ailesinde kendisine değer verilmediğini, anne, baba ve kardeşleri tarafından sevilmediğini hissederek olumsuz benlik saygısına sahip olmasında etkili olmuştur. Aile işlevlerinin sağlıklı algılanması, ailenin doğası gereği yerine getirmeleri gereken işlevleri yeterince yapamadıklarını göstermekte, bu durumda gencin benlik saygısını olumsuz etkilemektedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

Gençler, genel özellikleri gereği öncelikli gruplar arasındadır. Halk sağlığı hemşireleri ev ziyaretleri

sırasında, gençlerin benlik saygısı düzeylerini yükseltmede uygulanabilecek yöntemler konusunda gerek gençlere gerekse yakın ve sosyal çevresine danışmanlık yapabilir. Böylece gençlerin benlik saygısı düzeyleri yükseltilebilir ve kendilerini daha olumlu algılamaları sağlanarak toplum kurallarına uymada yaşadıkları problemler azaltılabilir.

Aile içi problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, rollerin eşit dağılımı, davranışların kontrolü, gereken ilginin gösterilebilmesi gibi aile işlevlerinin yeterli ve etkili olabilmesi konusunda, sağlık personeli ve diğer disiplinler tarafından aile bireylerine koruyucu, önleyici, sorunlarla baş edebilme becerileri kazandırmada eğitim programları ve danışmanlık hizmetleri hazırlanabilir.

Bu çalışma, erkek gençlerin yer aldığı küçük bir grupta yapılmış bir çalışmadır. Benzer ve daha büyük gruplarla yapılacak çalışmalara olanak sağlanarak bu gençlerin, sağlıklı ve üretken bireyler olarak yeniden topluma kazandırılmasında etkili olabilecek faktörlerin belirlenmesi ilgili kamu ku-

rum ve kuruluşlarına yön verebilir.

Bu çalışmada, suç işleyen gençlerin benlik saygısı düzeyleri ve aile işlevlerini incelenmiştir. Yapılacak yeni çalışmalarda gençlerde suç işleme davranışı ile ilişkili olabilecek farklı değişkenler kullanılarak ele alınabilir.

Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri, Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılarak gençlerle görüşme yoluyla veriler toplanmıştır. Hem gençlerden hem de aile bireylerinden bu veriler toplanarak farklı çalışmalar yapılabilir.

Halk sağlığı hemşirelerinin gerek ev ziyaretlerinde aile sağlığının bütünlüğünü sağlayacak etkileşimlerle gerekse okul, iş ortamlarında ergenlerin gelişimlerini yakından izlemeleri böylece ergenlerde görülebilecek davranış sapmalarını, benlik saygıları ve aile ilişkilerini olumsuz etkileyen etmenleri erken dönemde belirlenmesi bu araştırmanın sonucunda önerilebilir.

KAYNAKLAR

AKSOY A. ve ÖGEL K., Tutuklu ve Hükümlü Ergenlerle İlgili Yapılan Tezlerin Özetleri. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün Gözetimindeki Çocuklara Yönelik Hizmetlerin İyileştirilmesi Projesi İhtiyaçların Belirlenmesi Çalışması, Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, İstanbul 2004.

ALAGÖZ N., "Kasten Adam Öldürme Suçuna Yönelmiş Ergenler İle Suça Yönelmemiş Ergenlerin Benlik Saygılarının Karşılaştırılması", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul 1997.

AVCI R., "Şiddet Davranışı Gösteren ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin Aile İşlevleri, Öfke ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi" Yüksek Li-

sans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2006.

BALCIOĞLU İ., DOKSAT M. K., TAN O., "Madde Bağımlılığı, Göç ve Suç" **Yeni Symposium**, 2001, sayı: 39(4): Ss.:185-191.

BAUMEISTER R. F., CAMPBELL J. D., KRUEGER J. I. and VOHS K. D., "Does High Self-Esteem Cause Better Performance, Interpersonal Success Happiness or Healthier Lifestyles?", **Psychological Science in the Public Interest**, 2003, sayı: 4(1): Ss.: 1-44.

BOULTER L., "Family-School Connection and School Violence Prevention", **The Negro Educational Review**. 2004, sayı: 55(1): Ss.: 27-40.

- BULUT I., **Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı**, Özgü- zeliş Matbaası.
- BÜLBÜL H. S. (2004). "Ergen Etiği", **Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi**, sayı: 3(6): Ss.: 206-207.
- CORVO K. and WILLIAMS K., "Substance Abuse, Pa- renting Styles and Agresyon: An Exploratory Study of Wepon Carrying Students", **Journal of Alcohol and Drug Education**, 2000, sayı: 46(1): Ss.: 1-13.
- DAHLBERG L. L., "Youth Violence in The United Sta- tes. Major Trends, Risk Factors and Prevention Aproaches", **American Journal of Preventive Medicine**, 1998, sayı: 14(4): Ss.: 259-272.
- DUNN J. (2000). State of The Art: Sinling. **The Psycho- logist**. Sayı: 14(5): Ss.: 244-248.
- ERDOĞDU M. Y., Suça Yönlendirilen ve Yönlendiril- meyen Çocukların Aile İlişkileri İle Saldırgan- lık Davranışlarının Karşılaştırılması. **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, 2005, sayı: 12(3): Ss.: 106-113.
- ERKAN R, ERDOĞDU M. Y., "Göç ve Çocuk Suçlulu- ğu" **Aile ve Toplum Dergisi**, 2006, yıl: 3, sayı: 9, Ss.: 79-91.
- FARRINGTON DP. (2006). **Childhood Risk Factors and Risk-Focussed Prevention**, Institute of Criminology University of Cambridge, Maguire M., Morgan R. and Reiner R. (Eds.) The Oxford Handbook of Criminology, 4th ed. Oxford, Oxford University Press.
- FARRINGTON DP., BARNES G., LAMBERT S. (1996) "The Concentration of Offending in Families", **Legal and Criminological Psychology**, 1996, sayı: 1: Ss.: 47-63.
- FARRINGTON D. P., Jollife D., Loeber R., Stouthamer- Loubert M. and Kalb LM. (2001). The Concenretion of Offenders in Families and Family Criminality in The Prediction of Boy's Delinquency. **Journal of Adolescence**. sayı: 24: Ss.: 579-596.
- GARBARINO J., **Lost Boys. Why Our Sons Turn Vi- olent and How We Can Save Them**, Anchor Boks, New York 1999.
- GORMAN-SMITH D., HENRY D. B., TOLAN P. H., "Ex- posure to Community Violence and Violence Perpetration: The Protective Effects of Family Functioning", **Journal of Clinical Child & Ado- lescent Psychology**. 2004, sayı: 33(3): Ss.: 439- 449.
- GORMAN-SMITH D., TOLAN P. H., HENRY D. B., "A Developmentel-Ekological Model of The Relation of Family Functioning to Patterns of Delinquen- cy" **Journal of Quantitative Criminology**. 2000, sayı: 16(2): Ss.: 169-198.
- GORMAN-SMITH D., TOLAN P. H., ZELLI A., HUES- MANN L. R., "The Relation of Family Function to Violence Among Inner-City Minority Youths", **Journal of Family Psychology**. 1996, sayı: 10(2): Ss.: 115-117.
- HAAS H., FARRINGTON D. P., KILLIAS M., SATTAR G., "The Impact of Different Family Configurati- on on Delinquenc". **British Journal of Crimino- logy**, 2004, sayı: 44: Ss.: 520-532.
- HENRY DB., TOLAN PH., GORMAN-SMITH D., "Lon- gitudinal Family and Peer Group Effects on Vio- lence and Nonviolent Delinquency", **Journal of Clinical Child Psychology**. 2001, sayı: 30(2): Ss.: 172-186.
- HUIZINGA D., LOEBER R., THORNBERRY T. P., "Ur- ban Delinquency and Substance Abuse", U.S. Department of Justice. Office of Justice Prog- rams Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention. 1994, Ss.: 2-25.
- JUBY H. and FARRINGTON D. P., "Disentangling The Link Between Disrupted Families and Delinqu- ency", **British Journal of Criminology**, 2001, sayı: 41: Ss.: 22-40.

JUNGER-TAS, J., I. HAEN MARSHALL & D. RIBEAUD, M. KILLIAS, G.J. TERLOUW, N. BRUINING, M. BORN, NI HE, C. MARSHALL & U. GATTI, "Delinquency in an International Perspective", **The International Self-Reported Delinquency Study** (ISRSD), 2003, Amsterdam, Kugler.

KIZMAZ Z., "Okullardaki Şiddet Davranışının Kaynakları üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım", **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2006, sayı: 30(1): Ss.: 47-70.

MCCANN NL. (2001). Sibling Effects in The Adjustment of Children Expose to Domestic Violence. Master of Arts Degree of Applied Psychology The Graduate School. Rowan Universty.

ÖĞEL K.ve AKSOY A., "Tutuklu ve Hükümlü Ergenlerde Madde Kullanımı", **Bağımlılık Dergisi**, 2007 sayı: 8(1): Ss.: 11-17.

PIŞKİN M., "Self-Esteem and Locus of Control of Secondary School Children Both in England and Turkey", Unpublished Doktoral Dissertation University of Leicester, Leicester 1996.

SANTROCK J. W., **Juvenil Delinquency: The Antecedent of Juvenil Delinquency, Child Development**, Tenth Edition , 2002.

TNSA-2003, **Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması**, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara 2004.

TOLAN P. . Youth Violence and Its Prevention in The The United States: An Overview of Current Knowledge. Injury Control and Safety Promotion. 2001, sayı: 8(1): Ss.: 1-12.

TÜİK-Türkiye İstatistikleri Kurumu, 2005.

TÜRKARSLAN N., "Boşanmanın Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri ve Bunlarla Başetme Yolları", **Aile ve Toplum Dergisi**: 2007: sayı: 11(3). Ss.: 99.

TÜRKERİ S., "Çocuk İslahevleri Ve Çocuk Cezaevindeki Çocukların Suç İşleme Nedenleri Açısından İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1995.

TÜZÜN B., ELMAS İ., AKKAY E. (1996). "11-15 Yaş Grubu Çocuklarda Cinsel Suçlar" **Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, sayı: 5(2).

WANG D., "The Study of Juvenile Delinquency and Juvenile Protection in the People's Republic of China", **Crime and Justice**: 2006, sayı: 22(94): Ss.: 4-15.

WASSERMAN G. A., KEENAN K., TREMBLAY R.E., Coie J.D., HERRENKOHL T. I., et all., "Risk and Protective Factors of Child Delinquency", **Child Delinquency Bulletin Series**, 2003, April. Ss.: 1-10.

WONG DL., **Health Promotion of The Adolescent and Family. Nursing Care of Infants and Children**, Sixth Edition, 1990, s. 890.

YBRANT H., "The Relation Between Self-Concept and Social Functioning in Adolescence", **Journal of Adolescence**, 2008: sayı: 31: Ss.: 1-16.

YÖRÜKOĞLU A., **Gençlik Çağı, Ruh Sağlığı ve Ruh-sal Sorunlar**, 11.Basım, Özgür Yayın Dağıtım Ltd.Şti., Ss.: 13-14, İstanbul 2000.